

Používání aktivních participií minulého času

V pozici příslovečného určení (odpovídá na otázku *kdy?* nebo *jak?*)

V této pozici aktivní participia minulého času zpravidla vyjadřují DŘÍVĚJŠÍ VEDLEJŠÍ ČINNOST, je to jejich nejtypičtější funkce:

Jonas *atsikėlęs* pavalgė ir išėjo į darbą. [Poté co vstal, Jan se najedl a šel do práce.]

Išėjusi iš parduotuvės Veronika pasuko į vaistinę. [Když vyšla z obchodu ven, Veronika zabočila k lékárně.]

Cvičení: slovesa v kurzivě vyměňte za aktivní participia minulého času:

Atsikėliau ryte, nuėjau į vonią. *Paleidau* vandenį, nusiprausiau. *Paėmiau* duoną, užsitempiau sviesto. *Atidariau* šaldytuvo duris, pasiėmiau dešros ir sūrio. *Užsidėjau* ant duonos, suvalgiau.

Kai papusryčiauvau, ėjau į universitetą. *Nusipirkau* bilieta, įlipau į tramvajų. *Atsisėdau*,

važiauvau penkias stoteles. *Išlipau* iš tramvajaus, pasakiau: „Pasaulis yra nuostabus!“

Slovíčka:

atsikelti, atsikelia, atsikėlė – vstát

paleisti, paleidžia, paleido – pustít

nusiprausti, nusiprausia, nusiprausė – umyt se

paimti, paima, paėmė – vzít

užsitempti, užsitempa, užsitempė – namazat si

atidaryti, atidaro, atidarė – otevřít

šaldytuvas – lednička

užsidėti, užsideda, užsidėjo (ant ko) – klást (na povrch)

suvalgyti, suvalgo, suvalgė – sníst

po to – poté

(pa)pusryčiauti, (pa)pusryčiauja, (pa)pusryčiauvo – nasnídat se

atsisėsti, atsisėda, atsisėdo – posadít se

neleisti, neleidžia, neleido – nepustít, nedovolít

pasaulis – svět

nuostabus, -i – báječný, -á

V pozici atributu (česky *shodný přívlastek*):

Zde převládají participiální tvary s prefixy:

sudžiūvusi duona (suchý chléb) [*džiūti, džiūva, džiūvo* – schnout]

sugedęs traukinys (porouchaný vlak) [*sugesti, sugenda, sugedo* – porouchat se, zkazít se]

išdykęs vaikas (zlobivé dítě) [*išdykti, išdyksta, išdyko* – zkazít se (o charakteru), zlotřít se]

suaugęs žmogus (dospělý člověk) [*suaugti, suauga, suaugo* – dospět]

Vzácnější jsou tvary bez prefixu:

mirusi teta (zesnulá, mrtvá teta) [*mirti, miršta, mirė* – zemřít]

vedęs vyras (ženatý muž) [*vesti, veda, vedė* – oženít se]

rūgęs pienas (kysané mléko) [*rūgti, rūgsta, rūgo* – kysnout]

Příklady ve větách:

Namie nebuvo jokio maisto, tik šiek tiek *sudžiūvusios* duonos.

Keleiviai išlipo iš *sugedusio* traukinio.

Išdykusius vaikus reikia auklėti.

Suaugę žmonės dažnai nesupranta vaikų.

III. V predikātu:

Petras sirges, todėl neatėjęs į darbą. [Prý Petr byl nemocen a proto nepřišel do práce.]

Jis vilką matęs. [Prý viděl vlka.]

Motina apsimetė nieko nepastebėjusi. [Matka předstírala, že nic nepostřehla.]

Tai tu sakai nieko nepadaręs? [Tak že říkáš, že za to nemůžeš?]

Ypatingesni būtojo kartinio laiko dalyvio vartojimo atvejai

1. Užuo + būt. k. l. dalyvis:

Užuo ejęs į darbą, jis pasiliko namie. [Místo aby šel do práce, zůstal doma.]

Užuo miegoję, jie žiūrėjo televizorių. [Místo aby spali, sledovali televizi.]

Užuo bėgioję kieme, vaikai sėdi prie kompiuterio. [Místo aby běhali na dvoře, děti sedí u počítače.]

Užuo padėjusios mamai, dukros plepėjo tarpusavyje. [Místo aby pomohly mámě, dcery spolu klábosili.]

2. vf + kaip + būt. k. l. dalyvis:

Jis tylėjo kaip tylėjęs.

Visi žiūrėjo kaip žiūrėję.

Ji stovėjo kaip stovėjusi.

Jos plepėjo kaip plepėjusios.

3. kur + būt. k. l. dalyvis + neigiamas būt. k. l. dalyvis:

Jis kur buvęs nebuvęs vis čia ateina. // Jis kur buvęs, kur nebuvęs vis čia ateina.

Kur buvusi nebuvusi atšliūkino lapė. // Kur buvusi, kur nebuvusi atšliūkino lapė.

Kur ejęs nėjęs sugrižo namo. // Kur ejęs, kur nėjęs sugrižo namo.

Kiek dirbusi nedirbusi atsisėdo pailsėti. // Kiek dirbusi, kiek nedirbusi atsisėdo pailsėti.

4. Liep. nuos. + būt. k. l. dalyvis [ši konstrukcija rodo pastangų nerealumą]:

Teisinkis nesiteisinęs, vis vien tavimi nepatikėsiu. [At' se ospravedlňuješ jak chceš, přesto Ti nebudu věřit.]

Kalbėkit nekalbėję, vis viena niekas negirdi. [Mluvte jak chcete, stejně vás nikdo neslyší.]

5. Būt. k. l. dalyvis su neiginiu kaip predikato grupės narys:

Vos susilaikiau nesijuokęs.

Ar tu iškęsi nepasakiusi šios paslapties?

Nors knietėjo rankos, bet susitramdė jam neužvožęs.

6. liautis, paliauti, pamesti, nustoti + būt. k. l. dalyvis (vns. vard.) [čia dalyvis yra bendraties pakaitalas]:

Kada jis nustos kalbėjęs? Kada ji nustos kalbėjusi? [= Kada jis nustos kalbėti? Kada ji nustos kalbėti?]

Kada jie liausis tinginiavę? Kada jos liausis tinginiavę? [= Kada jie liausis tinginiauti? Kada jos liausis tinginiauti?]